

## ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ І ВІДШКОДУВАННЯ НАСЛІДКІВ КАТАСТРОФ

**Борисова Вікторія, д.е.н., професор кафедри фінансів,  
Сумський національний аграрний університет, м. Суми**

**Постановка проблеми.** Значне погіршення стану навколишнього середовища, потреба у запобіганні та відшкодуванні наслідків катастроф потребують проведення екологічного страхування. Під цим поняттям розуміють страхування економічної (майнової) відповідальності підприємств джерел підвищеного екологічного ризику за заподіяння економічного збитку третім особам (фізичним і юридичним), органам влади в зв'язку з аварійним і раптовим негативним впливом на стан навколишнього середовища.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Розробці теоретичних питань запровадження та формування основних принципів екологічного страхування присвячено праці таких провідних вчених: П. І. Коренюка, М. М. Лукьянчикова, І. М. Потравного, О. О. Непочатенко та ін. Однак окремі питання, пов'язані з практикою екологічного страхування потребують подальшого вивчення.

**Метою статті** є дослідження особливостей проведення екологічного страхування, його основних функцій, напрямів зменшення збитків від надзвичайних ситуацій та з'ясування шляхів розвитку страхування екологічних ризиків в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Серед основних функцій екологічного страхування можна виділити наступні:

1) Страхування відповідальності за аварійне забруднення навколишнього середовища, тобто страхування збитків, що можуть виникнути у третіх осіб в результаті екологічних аварій. Ці збитки складають найбільш значну й ту частину втрат, що не компенсуються й утворюються з майнових втрат юридичних і фізичних осіб та втрат прибутків населення внаслідок хвороб, каліцтв і летальних випадків.

2) Нагромадження фінансових засобів у страхових фондах.

3) Стимулювання протиаварійних заходів у страхувальників за рахунок спеціальних резервів страхових екологічних фондів.

4) Відшкодування за рахунок страхових резервів збитків самого страхувальника, що заподіюються аваріями на його власному виробництві.

Страхування екологічного ризику необхідно проводити як на добровільних засадах, так і в обов'язковій формі.

Обов'язкове страхування охоплює підприємства і виробництва, внесені в законодавчо затверджений перелік екологічно небезпечних

об'єктів. З цією метою у системі екологічних фондів створюється банк даних про небезпечні для навколишнього середовища підприємства і виробництвах, що включає відомості про розміри ставок, страхових премій і сум страхового відшкодування для кожного типу таких об'єктів чи страхових подій.

Система добровільного страхування екологічних ризиків має охоплювати об'єкти підвищеної аварійної небезпеки незалежно від ваги і масштабу екологічних наслідків, можливих при настанні страхової події. При цьому вищий ризик аварійного забруднення, потребує вищих ставок страхових премій.

Об'єктом добровільного екологічного страхування є ризик громадянської відповідальності, що виражається у пред'явленні страхувальнику майнових претензій фізичними або юридичними особами відповідно до норм громадянського законодавства про відшкодування збитку за забруднення земельних угідь, водного середовища або повітряного басейну на території дії конкретного договору страхування.

У межах України першочерговими об'єктами екологічного страхування є підприємства хімічної, металургійної, нафтової і газової промисловості, об'єкти залізничного транспорту, трубопровідного транспорту нафти, газу, нафтопродуктів. Регіонами, де необхідно впровадження екологічного страхування, є території з найбільшим зосередженням зазначених джерел підвищеної екологічної небезпеки.

Страхова подія (випадок) в екологічному страхуванні – раптове, непередбачене нанесення шкоди навколишньому природному середовищу в результаті аварій, котрі призвели до несподіваного викиду забруднюючих речовин в атмосферу, до забруднення земної поверхні, скидання стічних вод.

Страхове відшкодування по добровільному екологічному страхуванню передбачає:

- компенсацію збитку, викликаного ушкодженням або втратою майна;
- суму збитків, пов'язаних з погіршенням умов життя і навколишнього середовища;
- витрати по очистці забрудненої території і приведенню її в стан, який відповідає нормативам, за умови, що на них дана попередня згода страховика;
- витрати, необхідні для порятунку життя і майна осіб, яким у результаті страхового випадку заподіяна шкода, або для зменшення шкоди, заподіяної страховим випадком;
- витрати, пов'язані з попереднім розслідуванням, проведенням судових процесів та інші витрати по досягненню компромісів по будь-яким

позовам, що подаються страхувальнику, які можуть бути предметом відшкодування за договором, за умови, що на них дана попередня згода страховика.

Важливо також з'ясувати напрями зменшення збитків від надзвичайних ситуацій. Під надзвичайною ситуацією розуміють будь-яку зміну умов і обставин життєдіяльності суспільства, що призводить до людських жертв, матеріальних втрат і порушення навколишнього середовища. Ми розглядаємо надзвичайну ситуацію як подію, що є наслідком катастрофи природного або техногенного характеру, яка призводить до значних негативних екологічних, соціальних і економічних втрат.

Для фінансування заходів, пов'язаних із безпекою життєдіяльності населення від надзвичайних ситуацій і компенсації витрат на ліквідацію наслідків аварій і катастроф необхідно створити систему страхування потенційно небезпечних об'єктів, страхування життя і майна громадян від катастрофічних руйнацій. Елементи цієї системи повинні бути присутніми вже на стадії розробки технічного проекту і вибору місця розміщення об'єкта.

**Висновки.** Страхування є ефективним способом мінімізації можливих втрат страхувальника, пов'язаних із наслідками несприятливих випадкових подій. Розвиток страхового ринку є основою створення бази інвестиційних ресурсів. При цьому страхові компанії зацікавлені в проведенні інвестиційної політики, орієнтованої на розміщення активів у проекти по запобіганню потенційних надзвичайних ситуацій або по їх локалізації.

#### **Список використаних джерел.**

1. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 №1862-IV// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1862-15>.

2. Коренюк П. И. Эффективность воспроизводства природно-ресурсного потенциала продовольственного комплекса: финансовые факторы, доминирующие тенденции: монография / П. И. Коренюк; – Днепр: Днепропетр. гос. фин. акад., 2009. – 370 с.

3. Лукьянчиков Н. Н., Потравный И. М. Экономика и организация природопользования: монография / Н. Н. Лукьянчиков, И. М. Потравный. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 687 с.

4. Непочатенко О. О. Особливості управління страховими ризиками / О. О. Непочатенко. // Вісник Сумського національного аграрного університету: Серія «Фінанси і кредит». – 2012. – №1. – С. 16–20.